

Бұл тәуелсіздігіміздің алғашқы жылдары болатын. 1993 жылдың басында Алматыда аспирантураны бітіріп, жаңадан кандидаттық диссертациямды қорғап, кафедраға оқытушылық қызметке кіріскен кезім. Сол кездегі кафедра меңгерушіміз тарих ғылымдарының докторы, профессор Атауов Сақтап Атауұлы жастардың нағыз қамқоршысы, шын жанашыры еді. Ол кісі мені ертіп проректордың кабинетіне алып келді. Кешкі, сырттай оқыту және тәрбие істері жөніндегі проректор Жамбыл Талқаұлымен тағдыр жолы осылайша алғаш түйістірген болатын. Шамалы күндерден кейін проректордың көмекшісі ретінде бірге қызмет атқарудың сәті түсті. Тәрбие, жастар мәселесі бойынша жиі кездесіп, ой бөлісіп, ақыл-кеңесін беріп отыратын. Ол жылдар мен үшін айтарлықтай өмір мектебі болды деп айта аламын. Бүгінде Жамбыл Талқаұлы елге белгілі азамат, білікті басшы, ғалым ретінде көпшілікке танымал болып отыр. Міне, сондықтан қолыма қалам алып, ағамыздың азаматтық бейнесін көрсету негізгі парызым деп білемін. Әрине, бір мақала көлемінде Жамбыл Талқаұлының өмір жолын түгел қамтып шығу мүмкін де емес. Десек те, ағамыздың тұлғалық бітімі мен кісілік келбеті жөнінде баяндай отырып, кейінгі жастарға тағылым боларлық үлгі-өнегесі туралы айта кетсек деймін.

Өмірде әке орны әркім үшін де аса қымбат. Ағамыздың әкесі Талқа Әуелұлы еңбегімен еленген ерлеріміздің қатарында орны ерекше. Әкесінің үлгі - өнегесі, тағылымы жас Жамбылдың зердесіне сәуле түсіріп, азамат, тұлға болып қалыптасуына айрықша әсер етті. Талқа Әуелұлы қиын-қыстау сәтте туып, сұрапыл соғыстың қан майданында шыңдалды. 1945 жылғы Жеңіс парадына қатысып, кейін еңбек майданына қызу араласты. Оңтүстік аймағында суландыру жүйесінің дамуына сүбелі үлес қосып, «Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген гидротехник» атағын алумен қоса, бүкіл өмірін су шаруашылығы саласына арнады. Елдің ықыласына бөленіп, бірнеше аудан, қалалардың Құрметті азаматы атанды.

Осындайда «Тектіден текті туады, тектілік тұқым қуады» дейтін тамаша ой еріксіз еске түседі.

Шынтуайтында, жастайынан көп жайтты көңіліне түйіп өскен жан кейін келе көз келген дүниеге ойлы көзбен қарайтыны белгілі. Ой-санасының жетілуіне, қалыптасуына өскен орта мен тәлім-тағылым алған ата-ана өнегесінің ықпал ететіні де рас. Осыдан 60 жыл бұрын дүние есігін ашқан Жамбыл Талқаұлы Әйменовтің өмір жолы сан қырлы. Оның балалық шағы

Өмір жолы өскелең ұрпаққа

ӨНЕГЕ

Ғылым жолындағы оның ғажайып табанды ізденісі белгілі ғалымдардың назарына ілікті.

Көп ұзамай-ақ ол В.Куйбышев атындағы Мәскеу инженерлік-құрылыс институтының аспирантурасына жолдама алып, ғұлама ғалымдар – Т.М.Штоль мен А.С. Абрамовтың тікелей тәрбиесін көрді. Нағыз ұстазға тап болған шәкірттің бағы жанары айқын десек, Жамбыл Талқаұлы ұстаздарының арқасында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап, ғылым әлеміндегі өзіндік орнын белгілеп алды. Ғылым жолына түскен Жамбыл Талқаұлының саналы да толыққанды зиялы азамат болып қалыптасуында ҚР ҰҒА-ның қазіргі президенті, академик Мұрат Жұрыновтың орны үлкен. Тәуелсіз еліміздің талай талантты ғалымдары өздерін академик Мұрат Жұрыновтың шәкірттеріміз деп мақтан тұтса, өзін нағыз ғалым адамға жолықтырған тағдырына ризашылық танытқан Жамбыл Талқаұлы да осынау ұстазының алдында бас иеді.

1982-1985 жылдардың аралығында Жамбыл Талқаұлы Жамбыл гидро-мелиоративтік институтында факультет деканының орынбасары қызметін абыроймен атқара жүріп, сонымен қатар Жас ғалымдар кеңесінің төрағасы, Қазақстан ЛКЖО Жамбыл облыстық комитетінің белді маманы ретінде өзінің педагогтық, ғылыми және саяси тәжірибесін байытып қана қоймастан, өз өмір жолының мазмұнын байыта, толықтыра түсті. Іскерлігі мен ізденгіштігінің арқасында жастармен тез тіл табыса білетін Жамбыл Талқаұлы талай талантты жас ғалымдарға қолдау көрсетіп, өмірлік жолдама беріп

де білімді басшы бола білді.

Міне, осындай қажырлы еңбегі мен жемісті жұмыстарының нәтижесінде Жамбыл Талқаұлы 1996 жылы Ресейде докторлық диссертациясын қорғап, кейіннен институттың ғылыми жұмыс және халықаралық қатынастар жөніндегі проректоры қызметіне тағайындалды. Жамбыл Талқаұлы өз саласы бойынша еліміздегі екінші ғылым докторы еді. Бүгінде білім-ғылымның барлық белесін бағындырып, көптеген атақ-абыройларға, мақтау-марапаттауларға ие болған Жамбыл Талқаұлы 4 ғылыми монография, 24 оқулық пен оқу құралдарының, сондай-ақ 62 оқу-әдістемелік құралдардың авторы. 38 жыл бойы өзі үздіксіз қызмет атқарған жоғары оқу орындарында көптеген өнертабыстық жаңалықтардың ашылуына мұрындық болды.

1997 жылдан Жамбыл Талқаұлы Халықаралық қазақ-түрік университетіне оқу ісі жөніндегі проректор болып істеді, ал 2004-2012 жылдар аралығында аталмыш оқу орнының вице-президенті, директоры болды. Осынау жылдары Жамбыл Талқаұлы облыстың қоғамдық өміріне белсене араласты, облыстық мәслихаттың депутаты болып сайланды. Сонымен бірге, Түркістан қаласының дамуына, ондағы білім беру мен денсаулық сақтау нысандарының құрылысына, «Таза су» бағдарламасының жүзеге асуына үлкен үлес қосты. Осы атқарылған істердің басы-

артып келеді.

Аймағымыздың экономикасының дамуына, халықаралық қоғамдастығы интеграция үдерістеріне белсенді қатысып келе жатқан білім, ғылым және интеллектуалдық орталығына айналған. Ректорымыз білікті басшы Жұмахан Үшкемпірұлы Мырхалықовтың үзеңгілес серігі ретінде оқу орнының өсіп-өркендеуіне, зор жетістіктерге жетуіне Жамбыл Талқаұлының да қосқан үлесі аз емес. Сондықтан да білім ошағында білім нәріне сусындап жүрген және білім аңсап келер жүздеген жас өркен үшін тағылым алар өнеге болары сөзсіз.

Ол оқу орнының ғылымын дамыту мен ғылыми мамандарын даярлаудың басым бағыттарын айқындауда ғылыми-сараптамалық іргелі жұмыстарды жүйелі үйлестіру арқылы өз құзыреті шегінде халықаралық ынтымақтастықты, инновациялық

жаңа идеяларды дамыта отырып, оның жарқын болашағын қамтамасыз етуге атсалысып келеді.

Университеттің жұмысын алға қарай жылжытып, дамыта отырып, өзіне де, өзгеге де тыным бермейтін Жамбыл Талқаұлының талапшылдығы, іскерлігі, кез келген түйінді мәселенің өз шешімін тауып, жолға қоя білуі - әркімге өнеге боларлық қасиет. Қай кезде де, қашан да барлық іске жауапкершілікпен қарайтын, жұртшылықтың назарын әрдайым жаңашылдыққа бағыттап отыратын, тың бастамаларға бідек сыбаңа кірісетін Жамбыл Талқаұлының басшылығымен жүзеге асырылып жатқан іс-шаралардың өзі қаншама. Асылы, Жамбыл Талқаұлы басшы бола тұрса да, өзінің басшылық қызметінен бұрын қай кезде де адамдық болмысын жоғары қоя білетін ерекше жан. Бірінші проректорлық қызметтің тізгіні тап осы Жамбыл Талқаұлындай білікті басшының құзыретіне берілгеніне көпшілік риза десек, артық айтқандық емес. Қарамағындағы қызметкерлерінің қарым-қабілетін байқап, қас-қабағына қарап, соған байланысты тығыз жұмыс атқаратын басшының бірі.

Көріп отырғанымыздай, Жамбыл ағамыздың түп-тамырының, басшылық, іскерлік, азаматтық, тұлғалық қасиеттерінің тым тереңде жатқанын байқау қиын емес.

Осынау текті әулеттен түлеп шыққан тәрт үл. бір қыздым

Шынтуайтында, жастайынан көп жайтты көңіліне түйіп өскен жан кейін келе кез келген дүниеге ойлы көзбен қарайтыны белгілі. Ой-санасының жетілуіне, қалыптасуына өскен орта мен тәлім-тағылым алған ата-ана енегесінің ықпал ететіні де рас. Осыдан 60 жыл бұрын дүние есігін ашқан Жамбыл Талқаулы Әйменовтің өмір жолы сан қырлы. Оның балалық шағы екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі халық шаруашылығын қалпына келтіру жылдарының қиын-қыстау кезеңімен тұспа-тұс келді. Сол қиын күндердің салмағы бала Жамбылды жастай есейтіп, еңбекке ерте араластырды. Әкесі Талқа Әуелұлын мейлінше үлгі тұтты. Кейіннен білгеніміздей, ол ағамыздың шыққан жері өте текті ортадан екен. Тектілікпен тамырланған үлкен отбасы, одан кейінгі алтын ұя мектебі, өзі туып-өскен Түлкібастай киелі мекені Жамбыл Талқаулының тұлғалық бітімінің қалыптасып, оның кемелденуіне жол ашқаны сөзсіз. Есейе келе жоғары оқу орнынан алған терең білімі оның ұстаздығымен қатар, ғылыми шығармашылығының өсіп-өркендеуіне жемісті жетістіктерге қол жеткізуіне сеп болды.

Небәрі 16 жасында Қазақ химия-технологиялық институтының инженерлік-құрылыс факультетіне оқуға түскен ол, оқуды үздік дипломмен тәмамдады. Өзі сияқты замандастарының арасында ең жасы бола тұрса да, Жамбыл Талқаулы еңбекке табандылығымен, ғылымға құштарлығымен дараланды.

кеңесінің төрағасы, Қазақстан ЛЮКО Жамбыл облыстық комитетінің белді маманы ретінде өзінің педагогтық, ғылыми және саяси тәжірибесін байытып қана қоймастан, өз өмір жолының мазмұнын байыта, толықтыра түсті. Іскерлігі мен ізденгіштігінің арқасында жастармен тез тіл табыса білетін Жамбыл Талқаулы талай талантты жас ғалымдарға қолдау көрсетіп, өмірлік жолдама беріп отырды. Тіпті, олардың тағдыр-талайына соны өзгерістер жасап, іргелі ғалым болып қалыптасуына да септігін тигізді.

Өскен өңірге қайта оралған Жамбыл Талқаулы ҚазХТИ-дің құрылыс факультеті деканының орынбасары қызметін атқарды, ал 1988-1993 жылдары ол сол факультетті тікелей өзі басқара отырып, құрылыс саласы мамандарын даярлауға сүбелі үлес қосты. Ол Ресей, Украина, Германия, Болгария, Өзбекстан сияқты бірқатар алыс-жақын елдерге ғылымдағы қол жеткізген толағай табыстары арқылы есімі танылып, зор беделге ие болды.

1988 жылы ОҚО құрылыс және экономикалық ғылымдардағы техникалық прогресс облыстық университетінің тізгінін ұстаған кезінде ол ғылым-білім саласында кездесетін кез келген сан қилы мәселелерге терең үңіліп, олардың оңды шешілуіне мұрындық болатын, ұжымдастарының мұң-мұқтажына, талап-тілегіне қашанда сергек қарап, салиқалылық танытып, әрбір маңызды істің шешілуінде өзінің зеректігі мен алғырлығын, қарапайымдылығы пен жанашырлығын танытқан білікті

директоры болды. Осынау жылдары Жамбыл Талқаулы облыстың қоғамдық өміріне белсене араласты, облыстық мәслихаттың депутаты болып сайланды. Сонымен бірге, Түркістан қаласының дамуына, ондағы білім беру мен денсаулық сақтау нысандарының құрылысына, «Таза су» бағдарламасының жүзеге асуына үлкен үлес қосты. Осы атқарылған істердің басы-қасында жүрген оған әуелі «Отырар ауданының құрметті азаматы», «Түркістан қаласының құрметті азаматы» мәртебелі атағы берілді. Бүгінде Түркістан жұртшылығы Жамбыл Талқаулын үлкен жүректі ғалым, ел мүддесін көздейтін меценат ретінде де жақсы біледі. Ол өз меншігіндегі ұзындығы 36 шақырымдық, ауданның көптеген егістік жерлерін сумен қамтамасыз етіп отырған ірі гидротехникалық құрылыс болып саналатын Т.Әйменов атындағы магистральді каналды (бұрынғы «Көк-Мардан») Отырар ауданының коммуналдық меншігіне тегін аударып беріп, азаматтық танытты.

2012 жылы ол ҚР Білім және ғылым министрлігінің бұйрығымен М.Әуезов атындағы ОҚМУ-дың бірінші проректоры болып тағайындалды.

Осы жылдар ішінде университет жеткен жетістіктері ауыз толтырып айтарлықтай. Бүгінде университет еліміздің көпсалалы ірі оқу орындарының ең үздік үштігіне кіріп отыр. Жылдан-жылға оның халықаралық танымалдылығы, әлем бойынша рейтингісі де

Қарамағындағы қызметкерлерінің қарым-қабілетін байқап, қас-қабағына қарап, соған байланысты тығыз жұмыс атқаратын басшының бірі.

Көріп отырғанымыздай, Жамбыл ағамыздың түп-тамырының, басшылық, іскерлік, азаматтық, тұлғалық қасиеттерінің тым тереңде жатқанын байқау қиын емес.

Осынау текті әулеттен түлеп ұшқан төрт ұл, бір қыздың кейіннен белгілі ғалымдарға айналып, абыройлы лауазымды қызметтерді атқарып жатқандығын көруге болады. Жамбыл Талқаулы мен оның үлкен ағасы Әнуар Талқаулы ғылым докторы, академик, ал екі інісі ғылым кандидаты екені белгілі. Ал өзінен кейінгі інісі Министрлер кабинетінде сектор меңгерушісі болып қызмет атқарса, қарындасы өмірін ұрпақ тәрбиесіне арнаған ұстаздық жолында аянбай еңбек етіп келеді.

Жамбыл Талқаулы үйде де, түзде де абыройлы, бақытты жан. Өмірлік жары Сәуле жеңгей екеуі үш ұл тәрбиелеп өсірді. Бәрі де өмірден лайықты орындарын тауып, қызмет істеп жүрген азаматтар.

Олардан көрген немерелері - көз қуаныштары. Асқаралы алпыс деген асуға үлкен табыстармен келген ағамызға ақ ниетпен мықты денсаулық, қажымас қайрат, абырой-беделіңіз арта берсін демекпіз. Жамбыл атаның жасына жете бөріңіз!

Сейдехан ӘЛІБЕК,
тарих ғылымдарының докторы